

МИЛАН МИЦИЋ

AB OVO

Тима Ђуричин из Добрице, у Банату, уснио је један сан и сањао га три месеца, све у зиму 1770–1771. године, сваке ноћи у постељи од перја дивљих гусака. У сан од обичног постања долазила му је невина, стара маслина израсла још у прадоба кад створови још нису земљом ходали и лађа од најфинијег кедра која је једрила на сувом. Иста маслина и иста лађа походили су Тимин сан у деведесет ноћи смештајући се непогрешиво у онај део Тимине душе у којем су се већ размицала мора и у којег су већ нагрнули вртови са бујним, чудним растињем и биљем.

Тима се будио са нелагодом у грлу, са хитрим болом у зглобу руке, преплављен неком нагнутом тишином, са додиром руке која је на трагу непознатог и чудног лутала његовим бујним, црним перчином. Тима Ђуричин имао је полуосмех носа, плес ушију у протраћеном јутру и мислио је да је право сваког створа у његовом трајању да буде плашљив. Тима није желео да иде даље од границе својих ушију и од границе свог погледа; био је опседнут својим неисправним костима и бранио се да види оно што је и осећао и видео: ознаке на снегу, врло рано зрење мраза, младост сенке на трагу точка, децу стару хиљаду година.

Увек, у стварности дана, пуног неке лакоумне светлости, Тима је себи обећавао заборав удварајући се говору јасних обриси и бранећи се од оних облина тишине које су му ноћу долазиле. Зато је нагло и хитро бежао у пристаниште јаве: у обрине сеоских жена, у напуклину неопраног укуса вина, у брзу и сумњиву глад сеоских крађа и туча. Исписујући невоље, пре сна који га је походио, Тима је хтео да сан отера од себе баш као што се тера насртљив пас или година достојна заборавља.

Пред Ђурђевдан 1771. године у Тими се уврежила тајна и он се одао „пороку рисовања и малања” и „дао се у ону страну”, како је његов отац Лазар говорио. Тимин „баба” Лазар био је један од оних људи који ноћу трепере а дању се чуде, али ниједну своју мисао сада није могао да почасте другачије него псовком. Његов син увек је имао мањак у глави и изгледао је као да му је дуд пао на мозак. Али сада је претерао и памет сасвим на тигањ ставио и то се и прочуло по Добрици, а село ко село воли да сакати облаке и туђу бригу да брине.

Сеоске лоле и бећари, са којима је Тима бекријао, који су на свој век викали, лако се упуштајући у варљиво и у рику својих блудних година, бежећи од немоћи коју нису ни слутили, такође су о Тими причали да је „сасвим заокрено” и да је „са њега памет спала па не уме више да се попне као мало дете на шљиву”. Сеоске удовице, код којих је Тима понекад ишао, тврдиле су да поменутог сада плаши женско миловање и да се на женски глас трза као коњ у амовима и бежи пред женама као да је калуђер. Старије жене пак причале су да је Тими ум испарио, да ноћу месечари, испружених руку жмурећи селом хода, да се на црквени торањ пење и тамо океане и мора, планине и небеса призива, и све нешто гракће – као гавран.

Неки људи из Добрице, у пролеће 1771. године, у доба кад се мерила крутост година, запазили су да Тима оставља трагове. Нико од њих није га по Добрици уходио, јер много људи у селу било је на површини, а и тада светом се, па и овим селом, отворио пут „ширења неважности” и сви су ноћу као нека тајанствена лупкања скупљали а дању се правили као да се ништа не догађа. На Тимине чудне трагове ти људи налетали су сами од себе; сви они били су у селу угледни са задршком и село им је веровало јер били су од оних људи што раде све помало: мало пију, мало једу, мало краду, мало лажу и мало се коцкају!

Шта су те персоне приметиле? Тима је волео тишину, дивио се досади и уживао је најфиније у измишљеном жамору; несебично је увек каснио на сеоске догађаје, али тако да никада на њих не дође; тело му је добро подносило превише соли; остављао је на пољима иза себе измет који спава; имао је страх од рибе; ходао је сеоским путевима на рукама ноћу а трагови његових руку у прашини били су трагови највећих дланова у Добрици; све свиње које су извођене на сеоски пашњак из његове авлије биле су замишљене; на челу је добио две боре какве никада до тада у селу нису виђене, дебеле попут прста, а укрштене.

На комаду старог дудовог дрвета, док су се тог пролећног поподнева 1771. године Банатом помамљене сенке поља кретале, и док је у бунарима владао неки плитак мир, Тима је насликао своју

прву икону. Над селом тог дана налазио се оквир чуда: пропадао је дан а то је била недеља; ликови предака са пругама светлости над Добрицом су лебдели. Сви починци Тими од тада су били распродани; Тима је у тунел плаветнила улазио; оса блеска телом му је протрчала; комета се у његовој души развезала и сијала је силно сваким његовим шумом док је Тима дисао, дисао, дисао и чинило му се да свака пора у њему пуца, да му се тело распада и шири и он лети, лети, лети на поветарцу старом више хиљада година. „Ово је земља најближа висини”, мислио је Тима док је завршавао своју прву икону и у хладној бунарској води тада је први пут угледао своје бекство уместо очију.

Крчмар из Самоша, Пера Костин, који је већ два пута надживео своју старост, први је од Тиме икону наручио. Пера је пуно поживео и у својој души, потамњеној од живота, носио је онај удобни страх од нестајања; знао је да мора да се припреми за ону Васељену у којој се безболније траје. Зато је тражио да икона његовог свеца Светог Николе носи у себи старост праха, да светац има умно лице и да икона у његовом дому буде храна мира и тишине. И ништа више. Пери Костину доста је већ уцене живота било, неухрањене музике која плута јавом и кретања временског круга који га враћа на почетак. Знајући да се приближава праху, Пера је пожеleo нову икону свог свеца да има пре него што се у савршенство плаветнила и светлости пресели, где не обедује савршена неправда и ништавило чвора што живот носи, и где нема лабавих врућина и људског прибора за викање.

Када је угледао икону Светог Николе Пера Костин осетио је сопствени тврдичлук ногу. Од заласка сунца до освита, док су зидови и капије ноћу Самошем летели, стари крчмар се пред иконом молио. Легла предака тада су пред његовим очима промицала, па она стража на тајанственим небеским пољима, па време запаљено од чуда и светлости. Фигура свеца на икони била је висока и танка; Свети Никола главом је небеса додиривао; око њега били су памучасти, космички облаци; из свечевог левог прста сијала је дубока, плава светлост; минијатурна самошка црква трајала је подно свечевих ногу, древна маслина иза свечевих леђа је исијавала а мала шајка од најфинијег кедрa пловила је на икони, по сувом. Светло биље душе посвуда је на икони расло.

Перу Костина, у зору, синови су од иконе одвојили. Његове ноге имале су неку трезну слабост, а кроз запаљено време и јутро које је распрскавало бол, и кроз своје суве усне, стари крчмар је шапутао: „Појавила се реч! Појавила се реч!” Синови Костини

старца су до хлада „задње собе” довели и седам дана он је срећан у постељи од перја дивљих гусака лежао.

Од тада Банатом Тимине иконе су се распострле. Трговци су их наручивали, сеоски „нотароши”, свештеници, официри који су далека царска бојишта походили. Потом свирци у гајде, паори који су иконе житом плаћали, руски трговци – „москови” што су иконе у Русију носили. У торбама путника који су у свет ишли Тимине иконе су се налазиле; у запрежним колима, у „шарагама” када се у поље полазило; међу дудове старци су Тимине иконе проносили и на литије када није било кише. Светлост икона тада је над Банатом сијала и над земаљском пасмином која је, у масци бдења, од грехова тражила спас.

Темишварски владика Вићентије Јовановић Видак једног лета Тиму Ђуричина позвао је код себе, у своју владичанску резиденцију. Била је то година 1775, тек са неколико снова годишње, чудна година, стопљена са помамом утицајних призора, пуна бучних људских недоумица и сабласно знаних грехова који су до људи долазили. Пурпурних силуета у ваздуху те године није било много; лето је било врело, посуде ваздушних струја негде су биле сакривене; стари владика знао је да се контуре света негде мењају, да делови Васељене нису у равнотежи, да његов народ има срце, али да разум и „просвештеније” још не може да нађе. Чекајући банатског сликара темишварски владика пребирао је по свом животу пречишћавајући сопствену старост и листајући карту древних потопа који нису имали право на дно нити на снене заматуљке бола.

Владика је примио Тиму у својој „примахој соби”, која је на темишварски трг гледала. Тргом су кочије промицале, па нека светина у журби савршено будна на нешто што ни сама није знала шта је, па јата голубова над тргом су летела са својим голубијим погледом који ништа не значи. Стари владика пребирао је у руци бројаницу из Свете земље донесену и пресретао сопствену равнотежу да је молитвом, попут тврђаве, боље утврди.

Темишварски владика решио је да Тиму у Беч, на велике сликарске школе пошаље. Само тамо он је могао сликарски занат да научи, да усхићен општи са знањем и „просвештенијем” и да му знање постане савезник стрпљења и зраке која га обасјава. Тамо у Беч, у страни свет, Тима је требало своје умне и душевне зидове да односе, а да на њих накалеми онај песак мудрости који га не омета већ га чини питкијим, јаснијим и бољим. После разговора са владиком Тима се први пут, после оне зиме када се као иконописац родио, уплашио: неки страх га је обавијао од поновног плаховитог рођења који би га опет без даха оставио и увео на неко ново

поље без дрвета у себи и облака над собом у којем се бескрајно лута и са којег се никада и нигде не одлази.

„Није грех посматрати друмове”, рекао је на расстанку Тими темишварски владика Вићентије Јовановић Видак и поклатио му белу свилену марамцу са својим извезеним монограмом. Тима је ушао у кочију која је ишла редовном поштанском линијом Темишвар–Сегедин–Беч. Око кочије звиждали су тонови савршенства; садница нерва у њему била је благо померена; његов спирални поглед кроз мали прозор пратио је оскудно небо. Озлојеђени зечеви трчали су банатским пољима. На трагу точка кочије, у густој банатској прабини, оцртвала се млада сенка.

На бечкој Ликовној академији, код чувеног Франца Милера, те 1775. године играла се тзв. игра „дрвених лутака”. Тек придошли ученици затварани су у собу са огледалима на дну зграде и мајстор Франц завртео би сваког од њих и остављао би их седам сати у положају у којем су се затекли пред огледалом.

Тима је гледао себе огледалу; видео је фигуру пуког света, мали састојак старца у себи, пажњу плода и вапај жучи.

И једно дете старо хиљаду година...